

ВНЕСОК СЛОВАЦЬКОЇ МОВИ У ВИХОВАННЯ МУЛЬТИЛІНГВАЛЬНОГО СВІТОГЛЯДУ НАСЕЛЕННЯ ЗАКАРПАТТЯ

Фельцан І. М.

доктор філософії,

старший викладач кафедри англійської мови, літератури з методиками навчання

Мукачівський державний університет

вул. Університетська, 26, Мукачево, Закарпатська область, Україна

orcid.org/0000-0003-4169-9922

innafeltsan@gmail.com

Бедевельська М. В.

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри англійської мови, літератури з методиками навчання

Мукачівський державний університет

вул. Університетська, 26, Мукачево, Закарпатська область, Україна

orcid.org/0000-0002-9788-0272

mariannabedevelska@gmail.com

Ключові слова: *етнічна група, мультилінгвальний світогляд, міжкультурна комунікація, лінгвістичний клімат, гуманітарна роль мов національних меншин.*

Статтю присвячено дослідженню проблематики виховання мультилінгвального світогляду громадян за допомогою мов національних меншин як інтегрального компонента полікультурного середовища. Актуальність вибору словацької мови як засобу підтримки мультилінгвізму в області зумовлена сучасними тенденціями в засобах масової інформації, сфері освіти, суспільним запитом на її вивчення як другої чи третьої іноземної мови.

Бібліографічний огляд засвідчив інтерес вітчизняних науковців до проблематики становлення всебічно розвиненої особистості на основі мультилінгвальної концепції розвитку лінгвістичного простору з ознаками глобалізації.

В умовах активної міграції мови національних меншин відіграють важливу роль у підтримці мультилінгвізму. Встановлено, що головними формами та методами виховання мультилінгвального світогляду є освіта та засоби масової інформації, які володіють необхідним інструментарієм для створення інклюзивного іншомовного контенту, здатні охоплювати широке коло слухачів та різні категорії населення на всіх етапах розвитку. Словацька меншина Закарпаття є однією з найбільш активних у прагненні зберегти власну культурну спадщину, примножити її внесок у розвиток міжкультурної комунікації в області.

З'ясовано, що, незважаючи на переваги мультилінгвального середовища, актуальними у такому соціумі стають питання щодо державного регулювання мовного процесу, співвідношення норм, стандартів, вимог до знання державної мови та застосування мов національних меншин.

Наукові пошуки за темою дослідження дали можливість розкрити сутність понять «мультилінгвальний світогляд» і «гуманітарна роль мови»; можуть зацікавити менеджерів освіти, педагогів, мовознавців, культурологів і тих, хто цікавиться проблематикою розвитку мультилінгвізму в полікультурному соціумі.

CONTRIBUTION OF THE SLOVAK LANGUAGE TO THE FORMATION OF POPULATION MULTILINGUAL OUTLOOK IN TRANSCARPATHIA

Feltsan I. M.

PhD in Pedagogy,

Senior Lecturer at the Department of English Language,

Literature and Teaching Mukachevo State University

Uzhgorodska str., 26, Mukachevo, Transcarpathian region, Ukraine

orcid.org/0000-0003-4169-9922

innafeltsan@gmail.com

Bedevelska M. V.

Candidate of Pedagogical Sciences,

Senior Lecturer at the Department of English Language,

Literature and Teaching Mukachevo State University

Uzhgorodska str., 26, Mukachevo, Transcarpathian region, Ukraine

orcid.org/0000-0002-9788-0272

mariannabedevelska@gmail.com

Key words: *ethnic group, interlinguistic outlook, intercultural communication, linguistic climate, humanitarian role of national minority languages.*

The article investigates problematics of development a multilingual outlook among citizens with the help of national minority languages which are an integral component of a multicultural environment. The relevance of choosing the Slovak language as a mean of supporting multilingualism in the field is conditioned by contemporary trends in mass media, education, and societal demand for its study as a second or third foreign language.

A bibliographic review has demonstrated the interest of state scholars in the issues related to the development of a well-rounded personality based on the concept of multilingual space which has signs of globalization.

In the context of active migration, languages of national minorities play an important role in supporting multilingualism. It has been established that the main forms and methods of fostering a multilingual outlook are education and mass media, which possess the necessary tools to create inclusive multilingual content capable of reaching a wide range of audiences and various population categories at all development stages.

The Slovak minority in Transcarpathia is one of the most active in striving to preserve its own cultural heritage and enhance its contribution to the development of intercultural communication in the region.

It has been determined that, despite the advantages of a multilingual environment, issues regarding state regulation of the language process, the correlation of norms, standards, requirements for the use of state and national minority languages in a multicultural society, become relevant.

The scientific research on the topic allowed to reveal the essence of the concepts “multilingual outlook” and “humanitarian role of language”; it may help education managers, educators, linguists, cultural scholars, and those interested in the development of multilingualism in a multicultural society.

Постановка проблеми. В умовах посиленої міграції в Україні та за її межами увагу привертають процеси, пов'язані з формуванням середовища, у якому багатомовність стає нормою, а особистість, здатна до її прояву, – об'єктом дослідження. З огляду на це з'являється необхідність

пошуку засобів формування мультилінгвального світогляду як критерію готовності до комунікації із представниками інших культур.

Когнітивна функція мови полягає в її здатності стимулювати пізнавальну, експресивну, номінативну, культурогенеративну діяльність людини.

Отже, мови національних меншин можна розглядати як інструмент розвитку мультилінгвального світогляду громадян у полікультурному середовищі.

Закарпаття відносять до позитивних моделей розвитку лінгвістичної культури. Це унікальний край як у географічному, історичному, економічному, так і в етнічному плані. Область межує із чотирма державами Європейського Союзу і є «туристичною візитівкою» України. Значний відсоток населення Закарпаття є білінгвами або навіть поліглотиами.

Актуальність дослідження впливу словацької мови на формування мультилінгвального світогляду населення області зумовлена спорідненістю західнослов'янських мовних систем, географічною близькістю країн, медіаактивністю словацької меншини, прагненням держави розвивати словацько-українські відносини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Матеріали періодики та наукових праць в Україні відображають живий інтерес науковців до проблематики виховання мультилінгвальної особистості (А. Анісімова, В. Гайдар, Т. Головатенко, А. Залужна, Ю. Панасюк, В. Яшкіна); визначення ролі та функцій мов національних меншин (Н. Бакулін, Л. Курач, Г. Луцишин, Е. Мамонтова, О. Фідкевич, В. Шишкін); проблематики словацько-українських відносин на зламі ХХ–ХХІ ст. (В. Бондар, Я. Джоганик, Н. Кобець, Я. Кредатусова, Ю. Кундрата, О. Кушнір, О. Малиновська, Д. Павличко, С. Пахомова, К. Тищенко, Є. Ткаченко, В. Федонюк, М. Штець, І. Шпілько); взаємовпливу мов, які застосовуються на одній території (Б. Галас, З. Гбур, Ю. Гузинець, Н. Занкевич, О. Лях, В. Шаркань).

Проте, незважаючи на різнобічність тематики наукових пошуків, виховний потенціал мов національних меншин, їхня гуманітарна роль і виховна функція, на нашу думку, були розкриті не досить.

Мета статті – проаналізувати проблематику формування мультилінгвального світогляду громадян з використанням мов меншин, розкрити сутність понять «мультилінгвальний світогляд» і «гуманітарна роль мови», з'ясувати форми та методи виховання мультилінгвізму, обґрунтувати роль держави в регулюванні мовних процесів у мультилінгвальному соціумі в контексті реалій сьогодення.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Закарпатській області мешкають представники понад 30 етносів і приблизно 100 національностей. У полікультурному соціумі функція мов національних меншин набуває нового значення, вони стають елементом державної стратегії розвитку мультилінгвізму, підтримки міжкультурної комунікації, формування середовища, яке є конкурен-

тосійким в умовах соціально-економічних змін і міжнародної співпраці.

У Комюніке 2008 р. наголошується, що державні, регіональні мови, мови меншин і мігрантів, якими спілкуються в Європі, додають нової грані спільному підґрунтя, як і іноземні мови [4]. Індивідуальну та соціальну багатомовність визнають ключем до європейської інтеграції, розглядають як передумову формування європейської ідентичності, а мови меншин – невід'ємним компонентом багатомовного соціуму.

На законодавчому рівні в Україні створені сприятливі умови для розвитку мультилінгвізму. Термінологічний апарат нормативно-правового регулювання, зокрема Закону України про функціонування української мови як державної та порядок застосування інших мов, становлять поняття: «державна мова», «регіональна мова», «місцева мова», «мова національних меншин», «мовна група», «регіональна мовна група», «мовна меншина», «офіційна регіональна мова» або «мова меншин» [12].

Ю. Панасюк розглядає мультилінгвізм як здатність використовувати та володіти багатьма мовами, змогу використовувати декілька мов у межах однієї держави, особливий тип мислення, який поєднує в собі надбання різних культур [10, с. 38]. У наукових пошуках В. Яшкіної мультилінгвізм розкривається як лінгвосоціальне явище, засіб соціалізації, тип особистості, що є відкритою до міжкультурного діалогу; суспільне значення мультилінгвізму полягає в тому, що він веде не до втрати, а до розширення культурної ідентичності [15, с. 62].

Отже, мова є потужним інструментом когнітивного пізнання, соціалізації, розвитку культури особистості, відіграє гуманітарну роль у формуванні національної ідентичності. У співвідношенні з іноземною культурою, ключовим елементом якої є мова, формується етнічна самоідентифікація, упорядкована системи світосприйняття та світорозуміння.

Важливо розмежовувати поняття «мультилінгвальна особистість» як характеристику людини, яка володіє декількома мовами, та «мультилінгвальний світогляд» як критерій прийняття мультилінгвізму.

Мультилінгвальний світогляд – той, який проявляє готовність до міжкультурного спілкування, визнає цінність розвитку іншомовної компетентності, усвідомлює потенціал мовного розмаїття та перспективу використання іншомовних навичок, виявляє інтерес до пізнання нового та відмінного.

Спільною рисою мов національних меншин є тривалий період розвитку поряд із державними мовами, саме цей чинник робить їх легшими для пізнання та популярними для вивчення серед

населення. Наукові пошуки Б. Галаса засвідчують близькість української та словацької мов. Вивчаючи українську лексику, позначену західнослов'янським впливом, він згадує тексти пісень з ознаками словацького мовного впливу, які виникли в результаті спільної словацько-української етнічної межі; наводить приклади слів, засвоєних через посередництво словацької мови, називає їхні ареали взаємодії діалектів української та словацької мов: *млеко, сго, жем, аки, шугай (šuhaj)* тощо [3].

У своєму дослідженні про мови національних меншин Закарпаття в українських медіа В. Шаркань підтверджує зацікавленість населення області у вивченні словацької мови [14, с. 70].

Історичні події стають одним із чинників формування мультилінгвізму на окремій території. У період між Першою та Другою світовими війнами Закарпаття було частиною Чехословаччини, але пильна увага до навчально-виховного процесу з елементами захисту національної ідентичності простежувалась постійно – на початку ХХ ст. у Підкарпатській Русі (сучасному Закарпатті) діяли 724 школи, серед яких 540 були українськими, 130 – угорськими, 32 – чеськими, кілька румунських і німецьких, єврейська. Існували школи зі змішаною мовою навчання [13].

У сучасній історії України цінність міжкультурного діалогу визнається Конституцією 1996 р., яка гарантує право національних меншин на збереження та розвиток етнічного, культурного, мовного та релігійного спадку, тим самим підтверджує цінність мов меншин для українського соціуму.

На тлі соціально-технічного прогресу в суспільстві відбувається пошук нових форм і методів підтримки мультилінгвізму. Освіта та засоби масової інформації стають тими медіаторами міжкультурного спілкування, які володіють необхідним інструментарієм для формування мультилінгвального світогляду, створення інклюзивного іншомовного контенту, який здатен охоплювати широке коло слухачів і різні категорії населення на всіх етапах розвитку, у контексті формального та неформального середовища пізнання.

Важливим критерієм освіти є доступність, яка робить її ключовою формою підтримки мультилінгвізму. Ранній контакт з іноземними мовами формує готову до багатомовності особистість. В області діють 119 загальноосвітніх закладів з навчанням мовами нацменшин або за моделлю змішаного навчання в поєднанні з українською.

У контексті неформальної освіти та соціальної зайнятості актуальною формою виховання мультилінгвальної особистості стають недільні школи, де вивчають рідну мову та проходять етап усвідомлення своєї належності до етнонаціональної спільноти, знайомляться з особливостями

традицій і культурним надбанням свого народу, беруть участь у роботі фольклорних гуртків, стають учасниками художніх колективів. В області відкрито недільні школи з ромською, єврейською, польською та русинською мовами навчання.

Відомо, що період найбільш активного становлення особистості припадає на роки здобуття професійної освіти, тому підтримка мультилінгвального середовища на рівні закладів вищої освіти особливо важлива. У Закарпатській області підготовка вчителів для шкільних закладів із класами навчання словацькою мовою, кваліфікованих викладачів для недільних ромських шкіл здійснюється на базі Ужгородського національного університету, при якому також діє Центр гунгарології. Традиційною подією для студентів є проходження лінгвістичної практики у Словацькій Республіці.

Гуманітарна роль мов національних меншин проявляється в їхній здатності об'єднувати інтелектуальний, економічний і культурний потенціал. Важливу роль серед ЗВО відіграє Всеукраїнський науково-методичний центр словакістики.

Академічний обмін за спорідненими галузями освіти та спеціальностями є тією формою розвитку, яка розширює та поглиблює інтелектуальну співпрацю між країнами, створює можливість для іншомовної практики, підвищує ефективність фахівця в міжнародному контексті. У межах програм семестрової мобільності, Еразмус+, міжнародного стажування викладачі Мукачівського державного університету підвищують професійний рівень, навички іншомовного спілкування у вишах-партнерах Польщі, Словацької Республіки, Угорщини, Чеської Республіки, Республіки Литва; студенти вивчають словацьку мову як вибіркового компонент освітніх програм.

На думку А. Залужної, процеси глобалізації та розвитку інформаційно-комунікативних мереж також сприяють поширенню мультилінгвальності [5, с. 110]. У *Звіті Європейської хартії регіональних мов або мов національних меншин* вирішальна роль у сприянні взаєморозумінню та повазі до інших людей, їхньої культури та мови відводиться засобам масової інформації [9].

Саме медіаактивність, як найбільш дієвий алгоритм підтримки діалогу з українським слухачем, є ключем до міжкультурної комунікації для словацької меншини Закарпаття. Засоби масмедіа роблять іншомовний контент доступним, інклюзивним і цікавим, створюють тим самим позитивний імідж мультилінгвізму.

Потенціал використання інформаційних технологій для формування мультилінгвального світогляду населення відстежується через надану державну підтримку у створенні мультимедійного контенту мовами нацменшин. Словацька редак-

ція Закарпатської державної телерадіокомпанії працює з 1996 р. Наприкінці 2019 р. Суспільний мовник представив Концепцію регіонального мовлення, у співпраці з Координаційним центром (мовлення) національних меншин у Києві, яка передбачала оновлений підхід до виробництва й організації програм з регіональними включеннями; вихід щотижневих програм в ефірах теле- і радіомовлення.

Культура та мистецтво, як універсальні форми пізнання, виступають також одними із традиційних форм соціальної педагогіки. Популяризація заходів, в основі яких лежить ідея міжкультурної взаємодії на рівні мистецтва, має на меті розвиток естетичного сприйняття іноземної культури. З таких міркувань у 1999 році було започатковано Міжнародний фестиваль телевізійних і радіопрограм для національних меншин «Мій рідний край». Ефективність культурно-просвітницьких заходів, які знайомлять із життям національних меншин, пояснюється їхньою здатністю реалізувати низку завдань – від створення простору для мовної практики до підтримки місцевого туризму як сфери економіки.

Ніщо не популяризує мультилінгвізм так, як перспектива соціально-економічного росту. Перевагою вивчення мов регіональних меншин є економічна обґрунтованість, можливість міжнародної співпраці та налагодження логістичних маршрутів із сусідніми державами. У публікаціях про словацьку меншину в регіональних інтернет-виданнях значна увага приділена саме суспільно-економічним питанням [14].

Співпраця громадських організацій з органами влади, прикордонними регіонами сусідніх і більш віддалених від Закарпаття країн є методом формування мультилінгвального простору на державному та міжнародному рівні; створено Двосторонню українсько-словацьку комісію з питань національних меншин, освіти і культури, Українсько-угорську комісію з питань забезпечення прав національних меншин, Змішану міжурядову українсько-румунську комісію з питань забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин, Міжурядову українсько-німецьку комісію зі співробітництва у справах осіб німецького походження, які проживають в Україні [2, с. 119].

Внесок, який роблять мови національних меншин у підтримку мультилінгвального простору, дає змогу виокремити їхню внутрішню та зовнішню гуманітарну роль: зовнішня – здійснювати вплив на представників інших етнічних груп, розширювати їхній мовний кругозір і розвивати цінність інших культур; внутрішня – зберігати мову, передавати знання про власну культуру нащадкам усередині спільноти, зберігати таким чином лінгвістичне розмаїття Європи загалом.

Незважаючи на переваги мультилінгвального середовища, науковці визнають необхідність регулювання мовних процесів, адже в умовах соціально-економічних викликів універсальних схем ідеального етнонаціонального функціонування суспільства не існує [8, с. 188]. Розмірковуючи над сучасним статусом мовної політики, Г. Євсєєва наголошує на «її поступовому перетворенні із прикладної галузі загального мовознавства та феномену в соціології на окрему сферу державного управління» [4, с. 39].

Підтвердженням позитивного впливу мультилінгвізму на формування світогляду громадян є прийняття, на рівні керівників закладів освіти з навчанням мовами нацменшин і представників цих меншин, необхідності регулювання мовної стратегії. Проблематика питань, які перебувають у полі обговорень Центру культур національних меншин Закарпаття, підтверджує розуміння вимоги про підтримку державної мови, як-от: методи покращення вивчення державної мови у класах з мовою навчання національних меншин, українська мова в житті національних меншин (спільнот) Закарпаття, двомовність як оптимальна перспектива та джерело нової якості освіти словаків Закарпаття, концепція державної цільової національно-культурної програми «Єдність у розмаїтті» на період до 2034 р. тощо.

Важливу роль мов і їх носіїв у громадському житті зазначає І. Плотницька та зауважує, що мовна політика в багатонаціональній державі є особливо складною, оскільки в цьому випадку варто враховувати такі чинники, як дво- або багатомовність, своєрідність національного складу населення, міжнаціональні відносини, а також роль окремих мов [11, с. 48].

У дослідженнях про перспективи конституційно-правового режиму мов національних меншин в Україні Н. Занкевич зазначає, що потрібно створювати профільні закони, де буде визначено засади державної мовної політики України, розвинені конституційні положення в частині використання державної мови, окреслені межі реалізації національними меншинами своїх мовних прав тощо [6, с. 89]. Топу постає потреба впровадження далекоглядної стратегії, яка б забезпечила стабільний розвиток, захист державної мови та водночас не створювала перешкод для розвитку мов національних меншин, сприяла ефективній міжкультурній комунікації всередині держави.

У результаті проведеного аналізу вищеведених даних можна констатувати, що сучасний мультилінгвізм виходить за межі володіння декількома мовами та має насамперед екстралінгвістичні цілі з характерним для них соціокультурним спрямуванням розвитку громадян, є методом формування міжкультурної толерант-

ності, професійного й особистісного росту, стимулювання мозкової активності та когнітивного розвитку, збереження мовного та культурного розмаїття, сприяння міжнародному економічному співробітництву.

Висновки та перспективи подальших розробок у цьому напрямку. Отримані результати дослідження дають можливість зрозуміти специфіку формування мультилінгвального світогляду населення, головними завданнями якого є підготовка населення до процесів глобалізації, адаптація до полікультурного середовища, виховання особистості, яка самостійно діє в умовах мультилінгвізму.

Основними формами виховання мультилінгвальної особистості є лінгвістичне середовище, усі ланки освіти, недільні школи, програми підготовки фахівців з викладання іноземних і мов нацменшин, програми академічного обміну, державна стратегія та програми, культура та мистецтво, масові заходи, засоби масової інформації, міжкультурна взаємодія.

У контексті такого формату набувають значення прямі та непрямі методи стимулювання розвитку мультилінгвального світогляду: підготовка фахівців з викладання мов нацменшин, участь у програмах міжнародного інтелектуального обміну, створення мультимедійного контенту, залучення населення до культурно-просвітницьких заходів, підтримка діяльності центрів культури нацменшин, інформування населення через засоби масо-

вої інформації, створення міжкультурних комісій, укладання міждержавних програм підтримки та розвитку.

Спільна історія та географічна близькість належать до тих чинників, які мотивують населення до вивчення мов національних меншин. Передумовами формування суспільного запиту на вивчення словацької мови стали: історичні події, географічна наближеність, лінгвістична спорідненість мов, варіативна освітня пропозиція, застосування мови в засобах масмедіа, організація заходів з інформування населення, діяльність осередків культури.

У впливі мов меншин на формування лінгвістичного простору проявлені їхня гуманітарна, екстралінгвістична та виховна функції. Мова нацменшини є інтегральним компонентом полікультурного середовища, яке потребує розвитку мультилінгвальної особистості з метою підвищення її мобільності, формування емоційно-психологічного зв'язку між представниками різних етносів.

З'ясовано, що в умовах мультилінгвізму постає необхідність захисту та підтримки державної мови.

Результати дослідження формують розуміння процесів, які сприяють вихованню мультилінгвального світогляду в межах однієї країни, дають змогу виявити потенційні виклики мультилінгвального соціуму та зрозуміти перспективи для майбутніх пошуків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мови національних меншин / Н. Бакуліна та ін. URL: https://lib.iitta.gov.ua/709300/1/expertiza_pidr_8kl_movi_nacmensch.pdf.
2. Бондар В. Публічна політика з розвитку мов національних меншин: порівняльний аналіз досвіду республіки Польща та України : дис. ... докт. філософ. : 281. Київ, 2022. 244 с.
3. Галас Б. Українська лексика, позначена західнослов'янським впливом, у записках Я. Головацького. *Studia Slovakistica*. Vol. 15. С. 6–14.
4. Євсєєва Г. Державна мовна політика в контексті української національної ідеї: теоретико-методологічні засади : дис. ... докт. держ. управління : 25.00.01. Дніпропетровськ, 2012. 499 с.
5. Залужна А. формування мультилінгвальної компетентності студентів через використання ігрових методів навчання на заняттях з іноземної мови. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія». 2018. № 1 (15). С. 108–112.
6. Занкевич Н. Конституційно-правовий режим мов національних меншин в Україні: сучасний стан і перспективи. *Нове українське право*. 2022. Вип. 5. С. 79–91.
7. Казакевич О. Роль мови у формуванні національної ідентичності. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Культурологія». 2017. Вип. 18. С. 77–79.
8. Ковач Л. Етнокультурний розвиток Закарпаття в період незалежності України. *Наукові записки*. Вип. 17. С. 187–201.
9. Надання шансу регіональним мовам і мовам національних меншин. *Європейська хартія регіональних мов або мов національних меншин*. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c748c>.
10. Панасюк Ю. Мультилінгвальність в українському суспільстві. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені І. Франка*. Серія «Філологічні науки». 2017. Т. 2. № 8. С. 37–40.
11. Плотницька І. Теоретико-методологічні засади аналізу мовної політики в державному управлінні. *Державне будівництво*. 2007. № 1. Ч. 1. С. 47–53.

12. Про національні меншини (спільноти) України : Закон України № 3389–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2827-20#Text>.
13. Словаки України. Хто вони? URL: <https://www.ukrainer.net/slovakya/>.
14. Шаркань В. Питання мови національних меншин Закарпаття в українських медіа 2019–2021 рр. *Образ*. 2022. Вип. 2 (39). С. 64–80.
15. Яшкіна В., Гайдар В. Мультилінгвальна освіта в сучасній школі як вагомий чинник формування мовної особистості. *Молодий вчений*. 2020. № 9 (85). С. 59–62.

REFERENCES

1. Bakulina, N.V., Kurach, L.I., Fidkevych, O.L. Movy natsionalnykh menshyn [Languages of national minorities]. URL: https://lib.iitta.gov.ua/709300/1/expertiza_pidr_8kl_movi_nacmesh.pdf.
2. Bondar, V.T. (2022). Publichna polityka z rozvytku mov natsionalnykh menshyn: porivnialnyi analiz dosvidu respubliky Polshcha ta Ukrainy [Public policy on the development of languages of national minorities: a comparative analysis of the experience of the Republic of Poland and Ukraine]: diss. ... doctor of philosophy: 281 “Public management and administration”. Kyiv.
3. Halas, B.K. Ukrainska leksyka, poznachena zakhidnoslov’ianskym vplyvom, u zapysakh Ya. Holovatskoho [Ukrainian vocabulary marked by West Slavic influence in the records of Ya. Holovatskyi]. *Studia Slavistica*, 15, 6–14.
4. Yevsieieva, H.P. (2012). Derzhavna movna polityka v konteksti ukrainskoi natsionalnoi idei: teoretyko metodolohichni zasady [State language policy in the context of the Ukrainian national idea: theoretical and methodological foundations]: diss. ... Dr. state management: 25.00.01. Dnipropetrovsk.
5. Zaluzhna, A.O. (2018). Formuvannia multylinhvalnoi kompetentnosti studentiv cherez vykorystannia ihrovykh metodiv navchannia na zaniattiakh z inozemnoi movy [Formation of multilingual competence of students through the use of game methods of learning in foreign language classes]. *Bulletin of Alfred Nobel University. Series “Pedagogy and Psychology”*, 1 (15), 108–112.
6. Zankevych, N.V. (2022). Konstytutsiino-pravovyi rezhym mov natsionalnykh menshyn v Ukraini: suchasnyi stan i perspektyvy [Constitutional and legal regime of languages of national minorities in Ukraine: current state and prospects]. *Nove ukrainske pravo* [New Ukrainian law], 5, 79–91.
7. Kazakevych, O. (2017). Rol movy u formuvanni natsionalnoi identychnosti [The role of language in the formation of national identity]. *Scientific notes of the National University “Ostroh Academy”. Series “Culturology”*, 18, 77–79.
8. Kovach, L. Etnokulturnyi rozvytok Zakarpattia v period nezalezhnosti Ukrainy [Ethnocultural development of Transcarpathia during the period of independence of Ukraine]. *Naukovi zapysky* [Proceedings], 17, 187–201.
9. Nadannia shansu rehionalnym movam i movam natsionalnykh menshyn. Yevropeiska khartiia rehionalnykh mov abo mov natsionalnykh menshyn [Giving regional and minority languages a chance. European Charter of Regional or Minority Languages]. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c748c>.
10. Panasiuk, Yu.V. (2017). Multylinhvalnist v ukrainskomu suspilstvi [Multilingualism in Ukrainian society]. *Scientific bulletin of I. Franko DDPU. Series “Philological sciences”*, 2, 8, 37–40.
11. Plotnytska, I. (2007). Teoretyko-metodolohichni zasady analizu movnoi polityky v derzhavnomu upravlinni [Theoretical and methodological principles of language policy analysis in state administration]. *State construction*, 1, 1, 47–53.
12. Pro natsionalni menshyny (spilnoty) Ukrainy: Zakon Ukrainy № 3389–IX [On national minorities (communities) of Ukraine: Law of Ukraine]. Retrieved from: <https://uchoose.info/natsionalni-menshyny-zakarpattia-bilshomu-bilshe-menshomu-menshe/> [in Ukrainian].
13. Slovaky Ukrainy. Khoto vony? [Slovaks of Ukraine. Who are they?]. Retrieved from: <https://www.ukrainer.net/slovakya/> [in Ukrainian].
14. Sharkan, V. (2022). Pytannia movy natsionalnykh menshyn Zakarpattia v ukrainskykh media 2019–2021 rr. [The issue of the language of the national minorities of Transcarpathia in the Ukrainian media in 2019–2021]. *Obraz* [Image], 2 (39), 64–80 [in Ukrainian].
15. Yashkina, V., & Haidar, V. (2020). Multylinhvalna osvita v suchasni shkoli yak vahomyi chynnyk formuvannia movnoi osobystosti [Multilingual education in a modern school as an important factor in the formation of a linguistic personality]. *A young scientist*, 9 (85), 59–62.